

Accountantsverslag 2019

Gemeente Deventer

29 mei 2020

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Deventer
Postbus 5000
7400 GC DEVENTER

Datum
29 mei 2020

Ons kenmerk
2005A4C126/JO

Onderwerp
Accountantsverslag 2019

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2019 van de gemeente Deventer. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2019 van de gemeente Deventer.

De jaarrekening 2019 van de gemeente Deventer geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2019 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Deventer. Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 5 maart 2020 en ons auditplan 2019 van 3 oktober 2019.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd 29 mei 2020.

Wij bespreken onze bevindingen met de rekeningcommissie

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst met de auditcommissie op 10 juni 2020 en beantwoorden dan ook uw eventuele vragen. De inhoud van dit accountantsverslag is op 25 mei 2020 besproken met de wethouder Financiën, de directie en de concerncontroller.

Graag danken wij u en uw medewerkers voor de medewerking die wij hebben ervaren tijdens onze controle.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

N.R. Fritz RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020' gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NSE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2019	4
Inleiding	9
De financiële positie van uw gemeente	13
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	18
Interne beheersing	27
Overige aangelegenheden	30
Bijlagen	33

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

Overall beeld opstel- en controleproces jaarstukken 2019

Inleiding

Wij starten dit accountantsverslag met een compliment aan het college en de ambtelijke organisatie voor het tijdig afronden van de jaarrekeningcontrole 2019.

De jaarrekeningcontrole 2019 was een intensief proces, mede doordat de afronding van de controlewerkzaamheden op afstand hebben plaatsgevonden in verband met het COVID-19 (Corona) virus. Door een constructieve samenwerking en frequente communicatie tussen onze organisaties zijn wij samen erin geslaagd onze controle conform de afgesproken planning af te ronden.

Een belangrijk onderdeel van de interne beheersing van de grondexploitatie betreft het vastleggen en controleren van de toekomstige prognoses. Een goede ontwikkeling is dat uw gemeente in 2019 het schattingsproces heeft verbeterd door de aannames binnen het schattingsproces te onderbouwen met position papers. Daarnaast heeft uw organisatie tijdig met ons geschakeld over vraagstukken binnen de grondexploitatie.

Dit betekent echter niet dat er geen verbeteringen meer mogelijk zijn. In het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2019 zien wij de volgende belangrijke bevindingen en mogelijkheden tot verbetering van uw interne beheersing:

- **Grondexploitatie:** In eerdere jaren constateerden wij dat het proces omtrent de controle van de grondexploitatie moeizaam verliep. Mede omdat de aannames die achter de schattingen binnen de grondexploitatie ten grondslag lagen niet op een gestructureerde en eenduidige manier waren vastgelegd. Wij merken op dat uw gemeente in 2019 stappen heeft gezet op dit onderdeel, waardoor de controle van de grondexploitatie efficiënter is verlopen. Dit neemt niet weg dat de opgestelde position papers in de komende tijd op onderdelen verder verbeterd kunnen worden door deze met meer structuur, diepgang en externe onderbouwingen vorm te geven.
- **Sociaal domein:** Een belangrijk onderdeel van de interne beheersing van het sociaal domein betreft het vaststellen van de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde zorg.
- **IT-omgeving:** Op basis van onze follow-up IT-audit werkzaamheden op de belangrijkste financiële processen hebben wij geconstateerd dat in DOWR-I verband stappen zijn gezet in het verder verbeteren van de interne beheersing, met name op het gebied van cybersecurity. Deze positieve ontwikkeling wordt ook herkend door de VNG. De VNG concludeert dat DOWR-I tot de koplopers behoort als het gaat om aansluiting op het Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur-Veilig-traject. Ondanks deze ontwikkeling blijven de General IT-beheersingsmaatregelen een aandachtspunt, met name ten aanzien van het rechtenbeheer is verdere verbetering noodzakelijk. In het verlengde van deze constatering - het niet volledig kunnen steunen op de door de gemeente getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen - hebben wij aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden moeten verrichten, waaronder detailcontroles.

Vanwege de omvang van de zorg gerelateerde kosten is het van groot belang dat uw gemeente continue voldoende inzicht heeft in de ontwikkeling van de zwaarste, duurste en meest ingrijpende trajecten. Wij adviseren u de financiële beheersing van het sociaal domein verder te versterken door inzichten te krijgen in de bestaande zorgtrajecten, bijvoorbeeld door data-analyses uit te voeren om zo de lasten in het sociaal domein te (blijven) beheersen. Een concreet voorbeeld van beheersmaatregelen die reeds door de gemeente worden uitgevoerd is dat gemonitord wordt op de 50 duurste cliënten binnen de jeugdzorg. Dit betreft een goede opmaat voor diepgaande analyses die in een aantal gevallen al worden uitgevoerd.

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

gemeente
Deventer

Conclusies jaarrekeningcontrole 2019

Getrouwheid en rechtmatigheid	<ul style="list-style-type: none">• Bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Deventer hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd 29 mei 2020.• Gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 4.065.000 respectievelijk € 12.195.000.	Slide 10
Financiële positie	<ul style="list-style-type: none">• De financiële positie ultimo 2019 is verbeterd ten opzichte van 2018.• Het weerstandsvermogen bedraagt € 16,8 miljoen. De weerstandscapaciteit is hoger dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's van € 16,6 miljoen. Wij kwalificeren de financiële positie van de gemeente Deventer op basis hiervan als voldoende. Wel zien wij dat binnen dit weerstandsvermogen weinig ruimte is voor niet opgemerkte risico's.	Slide 14
Kwaliteit verslaggeving	<ul style="list-style-type: none">• De jaarstukken en de daarbij gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling voldoen aan de voorschriften voor verslaggeving uit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en zijn consistent toegepast ten opzichte van de begroting 2019 en jaarrekening 2018	Slide 19
Grondexploitatie	<ul style="list-style-type: none">• De grondexploitaties zijn geactualiseerd en bijgesteld, en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en de verwachte resultaten.• Uit de actualisaties per ultimo 2019 van de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht tekort van in totaal € 39,3 miljoen op contante waarde (2018: € 36,1 miljoen). Dit betreft het saldo van alle projecten (zowel winstgevendende als verlieslatende projecten). De stijging van dit tekort wordt met name veroorzaakt door het aangepaste grondgebruik binnen bedrijvenpark A1, waardoor een deel van de het tekort nu binnen de grondexploitatie valt welke in eerdere jaren onder de overlopende activa (onder faciliterend grondbedrijf) viel. De totale stijging van het tekort bedraagt € 1,1 miljoen.• Wij constateren dat bij de betrokken medewerkers voldoende kennis en ervaring aanwezig is. In 2019 is een verbetering gerealiseerd op zowel de inhoud als het proces omtrent de controle van de grondexploitatie. De vastleggingen met betrekking tot het schattingsproces kunnen in het komende jaar op onderdelen verder verbeterd worden.• Ten aanzien van de waardering van de grondexploitatie bedrijvenpark A1 bestaat een hogere dan normale schattingsonzekerheid. Deze schattingsonzekerheid ontstaat doordat de gemeente nader zal onderzoeken hoe de grondexploitatie op het westelijk deel van de A1 verder ingericht zal worden, alsmede gezien de lange looptijd en de omvang van het project. De onderkende schattingsonzekerheid heeft geen impact op ons oordeel, omdat deze op een juiste wijze is toegelicht in het jaarverslag op pagina 317 en de jaarrekening pagina 16.	Slide 20

Bestuurlijke samenvatting controle 2019

gemeente
Deventer

Conclusies jaarrekeningcontrole 2019

PGB-bestedingen	<ul style="list-style-type: none">De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking bij de PGB-verantwoordingen 2019 verstrekt. De totale PGB bestedingen (€ 4,7 miljoen) zijn derhalve als onzeker aangemerkt. In 2019 is een start gemaakt met het uitvoeren van werkzaamheden om meer zekerheid te verkrijgen over de PGB-bestedingen. Deze zijn echter nog niet voldoende om de PGB-bestedingen als zeker aan te merken.	Slide 22
Sociaal domein	<ul style="list-style-type: none">Landelijk zien wij vrijwel alle gemeenten worstelen met volumegroei en zorgverzwaring in de jeugdzorg. In 2018 is er € 20,5 miljoen uitgegeven aan jeugdzorg, in 2019 is dit opgelopen tot € 21,6 miljoen. Deze stijging van 5,4% wordt voornamelijk veroorzaakt door de indexatie van de tarieven.De uitgaven huishoudelijke hulp zijn net als in vrijwel alle gemeenten gestegen. Deze stijging wordt veroorzaakt door de aanzuigende werking van het in 2019 ingevoerde abonnementstarief.In 2019 zijn wederom stappen gezet om het sociaal domein te blijven beheersen. Een concreet voorbeeld hiervan is dat gemonitord wordt op de 50 duurste cliënten binnen de jeugdzorg. Dit betreft een goede opmaat voor diepgaande analyses die in een aantal gevallen al worden uitgevoerd.	Slide 22
COVID-19	<ul style="list-style-type: none">Het COVID-19 (corona)virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor veel beleidsterreinen van de begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. In de jaarrekening is dit toereikend toegelicht onder de paragraaf gebeurtenissen na balansdatum, waarnaar wij in onze controleverklaring verwijzen.	Slide 25
Interne beheersing	<ul style="list-style-type: none">Wij stellen vast dat het proces van totstandkoming van de jaarrekening van voldoende niveau is.Op basis van onze tussentijdse en jaareinde controlewerkzaamheden hebben wij vastgesteld dat de interne beheersingsomgeving van de gemeente Deventer in basis op orde is. In 2019 zijn wederom verbeteringen doorgevoerd om de kwaliteit van de interne beheersing verder te versterken. Een gedetailleerde uiteenzetting hiervan is opgenomen in onze boardletter 2019 d.d. 5 maart 2020.Het verder door ontwikkelen van de internebeheersingsmaatregelen in het kader van een voldoende betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Wij kunnen niet (volledig) steunen op de IT-omgeving en hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles.	Slide 27

Inleiding

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2019 verstrekt

De jaarrekening 2019 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Deventer. Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 5 maart 2020 en ons auditplan 2019 van 3 oktober 2019.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd 29 mei 2020.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle enkele fouten in de concept jaarrekening geconstateerd, welke zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Hierna resteren geen afwijkingen groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van uw gemeente.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd 29 mei 2020.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid, met uitzondering van de onzekerheden in het sociaal domein en onrechtmatigheden met betrekking tot EU-aanbestedingen

De in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2019 zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2019 zoals dit op 13 februari 2019 door de raad is vastgesteld.

De begrotingsoverschrijdingen op het niveau van de programma's zijn in de jaarrekening voldoende toegelicht en wegen daarom niet mee in ons oordeel.

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente, met uitzondering van de onzekerheden in de bestedingen sociaal domein (zoals vermeld op de volgende bladzijde) en de EU-aanbestedingen.

Onzekerheden in de PGB-bestedingen

De Persoons Gebonden Budget (PGB-)bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft vanwege rechtmatigheidsafwijkingen een controleverklaring met beperking bij de verantwoordingen 2019 verstrekt.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2019 leidt tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en de rechtmatigheid van in totaal € 4,7 miljoen. Naast deze onzekerheden resteren er onzekerheden in de zorg in natura van in totaal € 4,0 miljoen als gevolg van het ontbreken van toereikende onderbouwingen van de zorgaanbieders.

Deze onzekerheden tezamen vallen binnen de goedkeuringstolerantie voor onzekerheden van € 12,2 miljoen, en heeft daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2019.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen treft u aan in de bijlagen A1 en A2 van deze rapportage.

Schattingsonzekerheid in de A1

De grondexploitatie A1 in de jaarrekening is gebaseerd op de door de raad vastgestelde exploitatieopzet. Door de Raad is echter besloten nader onderzoek te doen naar de verdere ontwikkelplannen van de A1. Mede hierdoor, maar ook wegens de omvang en looptijd van het project bestaat een schattingsonzekerheid.

De schattingsonzekerheid met betrekking tot de grondexploitatie A1 is voldoende toegelicht op pagina 16 in de jaarrekening en pagina 317 in het jaarverslag en heeft daarom geen impact op ons oordeel.

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen geconstateerd (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2019.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Deventer

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle van de WNT-verantwoording geen afwijkingen geïdentificeerd welke groter zijn dan onze rapporteringsdrempel en die niet zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente.

Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2019.

Wij hebben het door het management toegepaste proces voor de totstandkoming van de jaarrekening geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging 5 maart 2020 heeft uw raad ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Deventer (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het door uw raad op 13 februari 2019 vastgestelde normenkader.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2019 uitgevoerd met de volgende toleranties:

- Voor fouten bedraagt de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 4.065.000.**
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 12.195.000.**
- Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden hebben wij een bedrag van **€ 406.500** gehanteerd.

De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkeling vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2018 toegenomen

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk en expliciet onderscheid tussen resultaatbepaling en -bestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Gemeenten mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren. De mutaties in het eigen vermogen vinden dus plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten over 2019 bedraagt € 4.123.000 voordelig. Per saldo is tussentijds € 3.015.000 aan de reserves toegevoegd, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2019 circa € 7.138.000 voordelig bedraagt.

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2019 circa 17,8% van het balanstotaal (2018: circa 16,0% van het balanstotaal). In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (x € 1.000)	2016	2017	2018	2019
Eigen vermogen per 1 januari	74.788	77.162	76.204	74.069
Tussentijdse resultaatbestemming	856	-/- 5.464	-/- 8.695	3.015
Gerealiseerd resultaat	1.969	4.056	6.562	4.123
Gerealiseerde totaalsaldo baten en lasten	2.825	-/- 1.408	-/- 2.133	7.138
Eigen vermogen per 31 december	77.162	76.204	74.069	81.207

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaal-saldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Exploitatieresultaat (x € 1.000)

Totale baten	372.285	
Totale lasten	-/-365.147	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten		7.138
Af: stortingen in reserves	-/- 41.368	
Bij: onttrekkingen aan reserves	38.353	
Saldo mutaties reserves		-/- 3.015
Gerealiseerd resultaat		4.123

De exploitatie over 2019 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van afgerond € 7,1 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 1,0 miljoen. Dit is een voordeel van € 8,1 miljoen. Hier staat tegenover dat € 3,9 miljoen meer aan de reserves is onttrokken dan begroot. Per saldo is sprake van een voordeel ten opzichte van de begroting 2019 van € 4,2 miljoen.

In de programmaverantwoording is per programma de begroting 2019, de rekening 2019 na wijzigingen en de rekening 2019 naast elkaar gezet. Vervolgens is het verschil tussen de begroting en de rekening berekend.

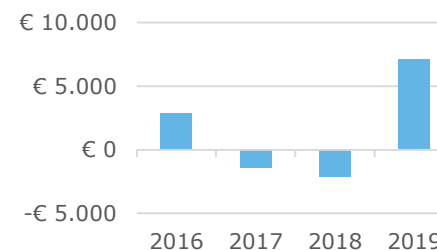
De belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting betreffen:

- Nadeel huishoudelijk afval € 0,6 miljoen.
- Voordeel door dividenduitkering KonnecteD € 3,2 miljoen.
- Voordeel WMO dienstverlening € 0,8 miljoen.

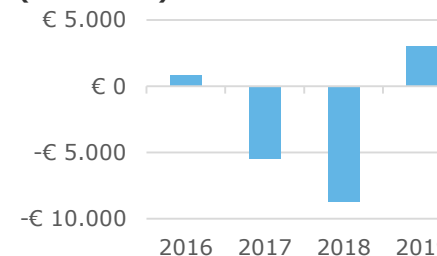
Voor een meer gedetailleerd overzicht van en een nadere toelichting op de afwijkingen ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar uw programmaverantwoording zoals opgenomen in uw jaarverslag.

In het hoofdstuk 'Belangrijkste bevindingen uit onze controle' van het accountantsverslag gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

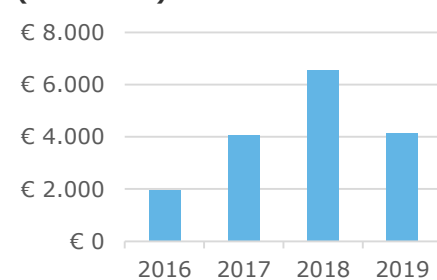
Saldo baten en lasten (in € 1.000)

Mutaties in reserves (in € 1.000)

Gerealiseerd resultaat (in € 1.000)

Weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen betreft de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit (voor de samenstelling hiervan verwijzen wij naar paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarverslag 2019) bedraagt € 16,8 miljoen (2018: € 17,3 miljoen). Er is dus sprake van een afname van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2019 ten opzichte van 2018 met circa 3%. Wij merken op dat u zowel een generieke als specifieke weerstandsreserve heeft. Hierbij wordt alleen de specifieke weerstandsreserve meegenomen bij de berekening van de weerstandscapaciteit. De specifieke weerstandsreserve wordt bijgevoerd dan wel afgeroomd op basis van de ingeschatte risico's conform het bestaande beleid. Op deze wijze wordt evenwicht gerealiseerd tussen de specifieke reserve en de benodigde weerstandscapaciteit.

De inventarisatie van de risico's die in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kans inschatting van het zich voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen.

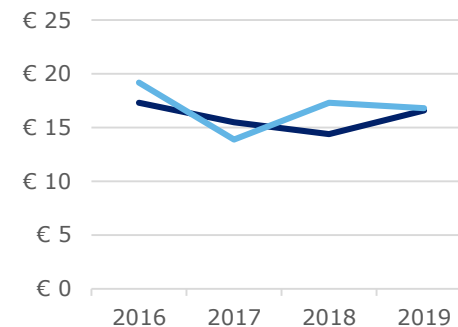
Daarbij heeft het college een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de grootste risico's

Hieruit volgt dat de risico's totaal € 16,6 miljoen bedragen (2018: van € 14,4 miljoen). Ten opzichte van 2018 is zodoende sprake van een stijging van het gekwantificeerde risico met gemiddeld circa € 2,2 miljoen. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door het in 2019 geïdentificeerde risico voor extra lasten als gevolg van de implementatie van de omgevingswet.

De weerstandscapaciteit van € 16,8 miljoen is voldoende gelet op de door het college onderkende risico's.

De ontwikkeling van de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit in de afgelopen jaren is als volgt weer te geven:

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Voor meer gedetailleerde informatie over (de ontwikkeling van) uw weerstandspositie verwijzen wij u naar paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarverslag 2019.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Algemeen

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente staan in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening 2019.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controle- werkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2019 van uw gemeente bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en verplichte paragrafen) en de jaarrekening (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

In de programmaverantwoording van het jaarverslag dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over o.a. weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 moet de accountant werkzaamheden uitvoeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen.

Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u conform het BBV onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's' en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Vooraf de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college.

Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet bedoeld om ons een oordeel te vormen over individuele schattingsposten. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Grondexploitaties

De grondexploitaties zijn geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot de onderhanden projecten betreft de post 'voorraden' (grondexploitatie). De risico's voor deze post zijn in essentie terug te brengen tot de zogenaamde 3 P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) binnen de projecten in relatie tot de huidige marktvrage?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in de jaarrekening 2019 en vermeld in de paragraaf 'Grondbeleid' van het jaarverslag 2019.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of ze redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd, een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel.

Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitatie.

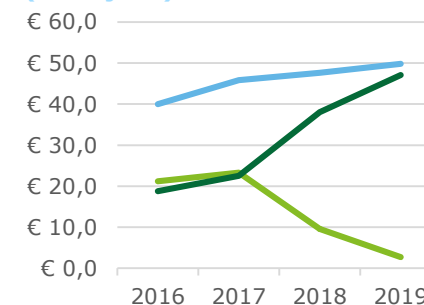
Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De grondexploitaties zijn door de organisatie voor de jaarrekening 2019 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd). Waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Ultimo 2019 is op basis hiervan € 47,2 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve plannen (2018: € 37,6 miljoen) op contante waarde, om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten te dekken. De ontwikkeling van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) in de afgelopen jaren is als volgt weer te geven:

Voorziening grondbedrijf

(in miljoen)

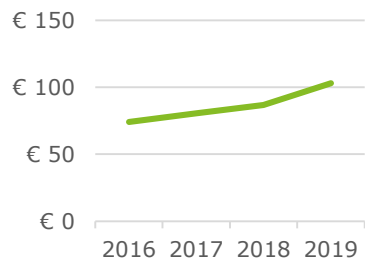

Bouwgronden in exploitatie Facilitair grondbedrijf Totaal

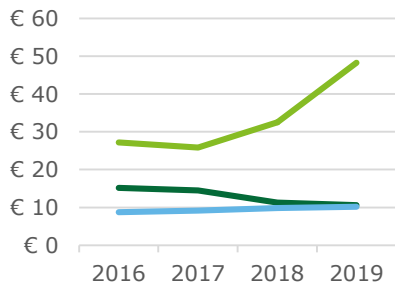
Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf 'Grondbeleid' (in het jaarverslag 2019), waar het college de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's heeft toegelicht.

De ontwikkeling in de boekwaarde (voor aftrek van de voorziening) van de totale grondexploitatie alsook de qua omvang belangrijkste projecten is als volgt weer te geven:

Totaal grexen (boekwaarde in miljoen)

Belangrijkste projecten (boekwaarde in miljoen)

Bedrijvenpark A1
Eikendal
Steenbrugge

Uit de figuren hiernaast blijkt een lichte stijging van de nog te maken kosten en te realiseren opbrengsten ten opzichte van voorgaand jaar. Deze stijging wordt met name veroorzaakt door de nieuwe grondexploitatie die in 2019 is geopend: Park Zandweerd.

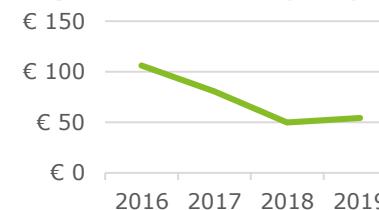
De rekenrente voor actualisatie grondexploitaties

De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de Commissie BBV.

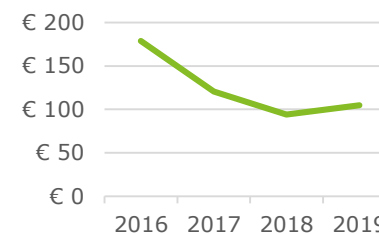
Schattingonzekerheid

Ten aanzien van de waardering van met name de grondexploitatie bedrijventpark A1 bestaat een hogere dan normale schattingonzekerheid. Hoewel de op dit moment meest waarschijnlijke inschatting is opgenomen in de jaarrekening, kan de realisatie in de toekomst aanzienlijk afwijken van deze inschatting. Deze schattingonzekerheid ontstaat doordat de gemeente nader zal onderzoeken hoe de grondexploitatie op het westelijk deel van de A1 verder ingericht zal worden, de lange looptijd en de omvang van het project. De onderkende schattingonzekerheid heeft geen impact op ons oordeel, omdat deze op een juiste wijze is toegelicht in de jaarrekening.

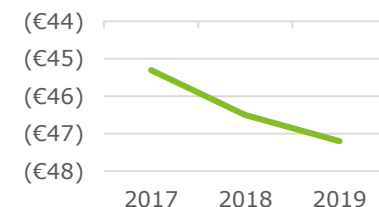
Nog te maken kosten (in miljoen)

Nog te realiseren opbrengsten (in miljoen)

Resultaat (contante waarde in miljoen)

Sociaal domein

Landelijk beeld

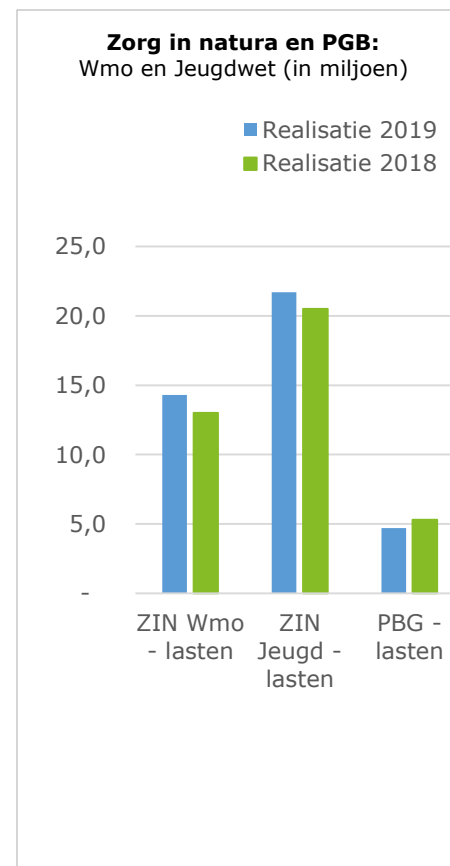
Landelijk zien wij vrijwel alle gemeenten worstelen met volumegroei en zorgverzwaring in de jeugdzorg. In 2018 is er € 20,5 miljoen uitgegeven aan jeugdzorg, in 2019 is dit opgelopen tot € 21,6 miljoen. Deze stijging van 5,4% wordt voornamelijk veroorzaakt door de indexatie van de tarieven.

PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking bij de PGB-verantwoordingen 2019 verstrekt. De PGB bestedingen 2019 bedragen € 4,7 miljoen en worden als onzeker aangemerkt

Hogere gemeentelijke lasten huishoudelijke hulp door het ingevoerde abonnementstarief

De eigen bijdrage die mensen moeten betalen voor gebruik van voorzieningen uit de Wet maatschappelijke ondersteuning is per 1 januari 2019 voor iedereen gelijk. Als gevolg hiervan zien wij de landelijke ontwikkeling dat de lasten huishoudelijke hulp stijgen. Deze ontwikkeling is ook zichtbaar bij de gemeente Deventer waar de lasten huishoudelijke hulp met circa 14% zijn gestegen t.o.v. voorgaand jaar als gevolg van het abonnements-tarief en een nieuwe aanbesteding waarbij hogere tarieven overeengekomen zijn. Het kostenverhogend effect hiervan zal doorwerken in 2020.

Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019 hebben wij ook de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

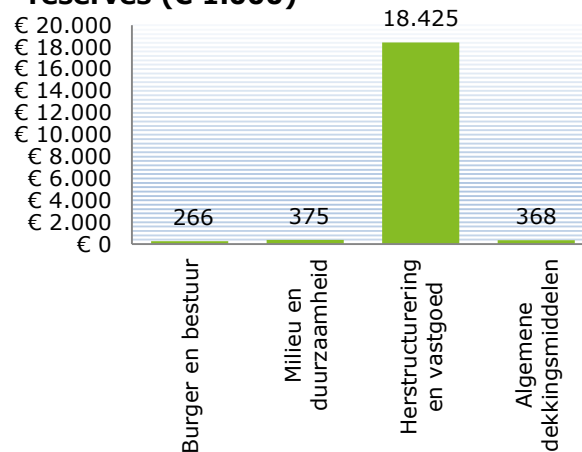
Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV. Hieruit blijkt dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen meeweegt in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet de accountant kijken naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit de hierna opgenomen figuur is een begrotingsoverschrijding op de lasten van een drietal programma's te constateren.

Vershil begrote en werkelijke lasten excl. mutaties reserves (in € 1.000)

Vershil begrote en werkelijke lasten exclusief mutaties reserves (€ 1.000)

De grootste overschrijding betreft Herstructurering en vastgoed. Dit verschil wordt veroorzaakt door aanloop van percelen op bedrijvenpark A1 door de gemeente. Op basis van de kadernota rechtmatigheid moet de accountant vast stellen of deze overschrijding niet eerder bekend was en geautoriseerd had kunnen worden.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van het onderdeel zoals opgenomen in de jaarverslag 2019. Op grond van deze analyse hebben wij geconstateerd dat deze overschrijdingen goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen en daarmee niet mee hoeven te wegen in ons oordeel.

Op basis van de voornoemde analyse - waaruit blijkt dat de overschrijdingen passen binnen het bestaande beleid of gedekt zijn door direct met de lasten samenhangende baten - blijven de overschrijdingen onrechtmatig maar wegen deze niet mee in ons oordeel over de begrotingsrechtmatigheid 2019.

Overige verantwoordings- en rapportageverplichtingen

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2019 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2019. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U hebt dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden wat betreft de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Tijdens de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechte in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2019 niet meer bedragen dan € 194.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - als aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2019 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet normering bezoldiging top-functionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

COVID-19

Het COVID-19 (corona)virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van de begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. In de jaarrekening is dit toereikend toegelicht onder de paragraaf gebeurtenissen na balansdatum, waarnaar wij in onze controleverklaring verwijzen.

Frauderisicoanalyse

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening door fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptiewetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgen met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college en management daarbij hanteren, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

Een belangrijke beheersingsmaatregel die het college heeft getroffen is het uitvoeren van periodieke interne controle op de wat betreft omvang en financiële risico's belangrijkste processen. Daarnaast is in februari 2019 een het rapport stand van zaken uitvoeringsplan frauderisicoanalyse 2017 opgesteld. Wij onderschrijven het blijvende belang van beide beheersmaatregelen.

In 2019 is een aanvullend onderzoek uitgevoerd naar de kwetsbaarheid vanuit de invalshoeken integriteit en continuïteit. Daarnaast is er een aanvullend onderzoek naar de frauderisico's uitgevoerd. Om de uitkomsten van deze onderzoeken te implementeren zijn twee werkgroepen ingericht die de lijn op dit gebied gaan ondersteunen en de kwetsbaarheden gaan borgen, waarbij de frauderisicoanalyse vernieuwd wordt. Dit zijn voorwaardelijke trajecten in de doorgroei naar de rechtmatigheidsverklaring.

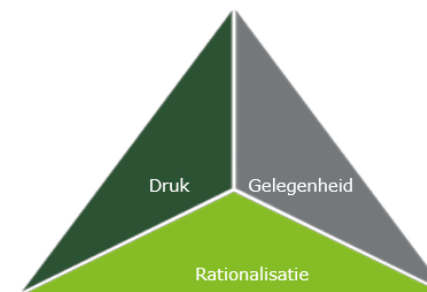
Het is belangrijk de geactualiseerde frauderisicoanalyse jaarlijks te blijven delen en bespreken met de auditcommissie. Op deze wijze vormt het periodiek actualiseren ervan een zichtbaar en vast onderdeel van de interne beheersingsomgeving inclusief de communicatie hierover met het toezichthoudend orgaan.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van internebeheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute zekerheid dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Wij hebben onze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De accountantscontrole is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt. Vanuit onze controle hebben wij geen signalen verkregen voor (mogelijke) fraude in 2019 of 2020.

Interne beheersing

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2019

Boardletter 2019, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2019 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2019 d.d. 5 maart 2020. In dit hoofdstuk hebben wij in samenvattende vorm onze belangrijkste bevindingen opgenomen.

Interne beheersingsomgeving van de gemeente Deventer is in de basis op orde. In 2019 zijn wederom verbeteringen doorgevoerd om de kwaliteit van de interne beheersing verder te versterken

Onze overallconclusie is dat de interne beheersing van uw gemeente in de basis op orde is in het kader van de controle van de jaarrekening. Het belangrijkste aandachtspunt dat wij aan u in voorgaande jaren hebben meegegeven is het opvolgen van de IT-bevindingen, omdat dit van belang is een volgende stap te kunnen zetten in de doorontwikkeling van de kwaliteit van de interne beheersing. Wij hebben vastgesteld dat in 2019 in DOWR verband wederom verbeterstappen zijn gezet om de algemene IT beheersmaatregelen verder te waarborgen.

Inzichten in het sociaal domein door het uitvoeren van data-analyses

Een belangrijk onderdeel van de interne beheersing van het sociaal domein betreft het vaststellen van de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde zorg. Vanwege de omvang van de zorg gerelateerde kosten is het van groot belang dat uw gemeente continue voldoende inzicht heeft in de ontwikkeling van de zwaarste, duurste en meest ingrijpende trajecten. Wij hebben op basis van de gevoerde gesprekken met uw medewerkers de observatie dat uw medewerkers zich meer dan bewust zijn van de urgentie de beheersing van het sociaal domein verder te versterken door inzichten te krijgen in de bestaande zorgtrajecten en hier ook concreet acties op onderneemt. Een innovatie oplossing of maatregel die op korte termijn effecten zou kunnen opleveren is het uitvoeren van data analyse om (nieuwe) inzichten te krijgen in de kostenontwikkeling per zorgaanbieder en op totaalniveau die helpen om beter grip te krijgen op de uitvoering en kosten van de zorg. Data analyse helpt om de juiste vragen te stellen die leiden tot meer inzicht in de ontwikkeling en uitvoering van de zorg.

Wij merken op dat uw gemeente reeds gestart is met het uitvoeren en verder uitwerken van data-analyse in het sociaal domein. Een concreet voorbeeld hiervan is dat gemonitord wordt op de 50 duurste cliënten binnen de jeugdzorg. Dit betreft een goede opmaat voor diepgaande analyses die in een aantal gevallen al worden uitgevoerd.

Grondexploitaties

Uit de gesprekken die wij inzake de grondexploitatie tijdens onze interim-controle met de medewerkers hebben gevoerd, komt naar voren dat u zich bewust bent van het belang van het schattingsproces en de hiermee samenhangende interne beheersing van de grondexploitatie. U heeft voorbeelden gegeven van de interne procedures en het schattingsproces geschetst.

Tegelijkertijd stellen wij vast dat de eigen interne vastleggingen van dit schattingsproces en deze procedures in een aantal gevallen beperkt zijn qua aard, reikwijdte en/of diepgang.

Mede gezien het feit dat het controleproces van het grondbedrijf bij de jaarrekeningcontrole 2018 niet efficiënt verlopen is en jaarlijks correcties in de jaarrekening noodzakelijk zijn, benadrukken wij het belang van deze observatie. Wij merken op dat uw gemeente in 2019 goede stappen in de juiste richting heeft gezet waardoor de controle van de jaarrekening 2019 wat betreft het onderdeel grondexploitatie efficiënter is verlopen.

Dit neemt niet weg dat de opgestelde position papers in de komende tijd op onderdelen verder verbetert kunnen worden door deze met meer structuur, diepgang en externe onderbouwingen vorm te geven.

Aanbestedingen

In voorgaande jaren hebben wij u geadviseerd om in het proces van inkoop en aanbestedingen adequate preventieve interne beheersmaatregelen op te nemen in plaats van uitsluitend achteraf een controle uit te (laten) voeren op een juiste naleving van de interne en externe aanbestedingsrichtlijnen.

Tijdens onze interim-controle in 2019 hebben wij vastgesteld dat hieraan in een aantal opzichten invulling is gegeven, bijvoorbeeld door het jaarlijks vooraf inventariseren van de inkoopbehoefte, het verder centraliseren van de aanwezige contracten, het verplicht stellen van inschakeling van inkoopadviseurs bij inkopen > € 50.000 en het invullen van een verplichtingenformulier voor een inkoop > € 10.000.

Tegelijkertijd stellen wij vast dat het contractenregister (nog) niet volledig is en de inkoopmelding > € 10.000 niet afgedwongen wordt binnen de huidige financiële administratie.

Wij adviseren u verdere preventieve beheersmaatregelen te implementeren waardoor gewaarborgd wordt dat inkopen rechtmatig worden aanbesteed.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering.

Uw IT omgeving is belegd in DOWR verband. In het kader van de jaarrekeningcontrole 2019 van de gemeente Deventer hebben wij een geactualiseerde IT audit uitgevoerd in DOWR verband. Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd van de algemene IT beheersmaatregelen (General IT Controls) voor de deelgebieden informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer voor de financiële administratie (SAP) en de uitkeringenadministratie (GWS4ALL). Onze scope is beperkt geweest tot het vaststellen van opzet en bestaan van de beheersmaatregelen die relevant zijn in het kader van de controle van de jaarrekening van de gemeente Deventer.

Tijdens de interim-controle 2019 hebben wij geconstateerd dat in DOWR verband stappen zijn gezet in het verbeteren van de interne beheersing, met name op het gebied van cybersecurity. Deze positieve ontwikkeling wordt ook herkend door de VNG. De VNG concludeert dat DOWR-I tot de koplopers behoort als het gaat om aansluiting op het Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur-Veilig-traject. Ondanks deze ontwikkeling blijven de IT-beheersingsmaatregelen een aandachtspunt, met name ten aanzien van het rechtenbeheer is verdere verbetering noodzakelijk.

Wij hebben begrepen dat in 2019 door de gemeente Deventer een Business Continuity Plan is opgesteld om in geval van ramp kritieke diensten te kunnen blijven leveren op een vooraf bepaald aanvaardbaar niveau binnen een bepaalde tijd.

Onze bevindingen op het gebied van informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer resulteren erin dat wij voor onze jaarrekeningcontrole 2019 géén gebruik (hebben) kunnen maken van de door uw gemeente getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen in applicaties, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maatregelen die zijn opgenomen in de digitale workflow inkoopfacturen.

Om achteraf voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking van de inkoopfacturen hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Hieruit volgen geen bijzonderheden.

Overeenkomstig artikel 2:393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek zijn wij verplicht om onze bevindingen te rapporteren met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle heeft geen aangelegenheden geïdentificeerd die op dit gebied aan u gerapporteerd moeten worden, anders dan de waarnemingen zoals hierboven besproken.

Overige aangelegenheden

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden, bepaalde vereiste communicaties en actualiteiten

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben bij het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen opgevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving. Daarnaast hebben wij van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Deventer een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

De Scheg

BELEVING IN BEWEGING

De Scheg

BELEVING IN BEWEGING

Bijlagen

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Faciliterend grondbedrijf is verantwoord onder de voorraden i.p.v. uitzettingen	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	€ 892.913	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 892.913	

NB: In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het controleprotocol inclusief normenkader 2019 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen (SVB) en ZIN	€ 8.723.658	€ 8.723.658
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	€ 8.723.658	€ 8.723.658
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 8.723.658	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

NB: In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het controleprotocol inclusief normenkader 2019 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2019

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
BKZ C1	Specifieke uitkering reductie energieverbruik	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2015 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2019	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Specifieke uitkering Sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Strekking controleverklaring rechtmatigheid	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid	Goedkeurend

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Deventer

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Deventer in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Naar aanleiding van onze beoordeling hebben wij geconcludeerd dat geen sprake is van langjarige betrokkenheid of anderszins mogelijke bedreigingen van onze onafhankelijkheid die een (aanvullende) beheersmaatregel vereisen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Deventer

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its global network of member firms, and their related entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500® companies. Learn how Deloitte's approximately 264,000 people make an impact that matters at www.deloitte.nl.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.